

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ PSİKOLOJİK TACİZ VE YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Aydın ÇİVİLİDAĞ *

ÖZET

Psikolojik danışmanlar okullarda ve dersanelerde öğrenci, veli ve öğretmenlere yönelik eğitici, öğretici ve danışmanlık görevlerini yaparlar. Bu çalışmada eğitim sisteminde önemli sorumluluk üstlenen psikolojik danışmanların psikolojik taciz (mobbing) ve yaşam doyumu düzeyleri Antalya il merkezindeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarında çalışan 91 psikolojik danışmanın gönüllü katılımı ile incelenmiştir. Araştırmada, Einarsen & Raknes (1997) tarafından geliştirilen ve Cemaloğlu (2007) tarafından Türkçe'ye çevrilerek geçerlik ve güvenilirliği yapılan olumsuz davranışlar ölçeği ve orijinali Diener, Emmons, Larsen & Griffin (1985) tarafından geliştirilen yaşam doyumu ölçeğinin, Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından Türkçeye uyarlanan formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların, ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanlara göre işyerinde psikolojik tacizin kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkilemek, kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı, itibara saldırı ve sosyal ilişkilere saldırı alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunurken, işyerinde psikolojik taciz alt boyut puan ortalamalarının cinsiyet ve yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Yaşam doyumunun okul türü, cinsiyet ve yaş değişkenine göre analizi sonucunda ise anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik danışman, işyerinde psikolojik taciz, yaşam doyumu.

AN ANALYSIS OF THE MOBBING AND LIFE SATISFACTION LEVELS OF SCHOOL COUNSELORS

ABSTRACT

School counselors function as educators, trainers, and consultants for students, parents, teachers in schools and private courses. In this study the mobbing and life satisfaction levels of school counselors were studied via data collected through the

* Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, e-posta: acivilidag@nigde.edu.tr

voluntary participation of 91 school counselors who were working in the urban elementary and secondary in Antalya. For data collection, the Negative Acts questionnaire developed by Einarsen & Raknes (1997) and translated into Turkish by Cemaloğlu (2007) and the Life Satisfaction questionnaire developed by Diener, Emmons, Larsen & Griffin (1985) and adopted into Turkish by Köker and Yetim (1991) were used. According to results of the research, high school counselors were exposed to mobbing significantly more than preschools counselors when the point averages in the subdimensions of mobbing in the workplace and preventing communication from occurring, attack on individual life quality and professional position, and attack on personal integrity and social relations were compared. The average points of the subdimensions of mobbing according to gender and age variables did not indicate a significant variation. It was also found that life satisfaction level did not vary significantly according to the school type, gender and age variables.

Key Words: School counselor, mobbing in the workplace, life satisfaction.

1. GİRİŞ

Günümüzde psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, eğitim öğretim süreci içinde gün geçtikçe öğrenci, veli ve öğretmenlerin daha fazla önemsedikleri, ihtiyaç duydukları bir bilimsel alan haline gelmektedir. “Psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti, bireye kişisel sorunlarının çözümü için gerekli olan olgusal bilgileri sağlayan, kişinin isteklerini ve imkânlarını, çeşitli özelliklerini tanımasına yardımcı olan ve bu bilgilerden yararlanarak özünü gerçekleştirmesine yardım eden sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir” (Kuzgun, 1997:5).

Bireyler okullarda eğitim süreci ile kendilerini bilgi ve beceri ile geliştirirken, karşılaştıkları sorun ve güçlüklerle ilgili olarak doğrudan veya öğretmenlerin yönlendirmesi ile rehberlik servislerindeki psikolojik danışmanlardan ihtiyaç duydukları konular hakkında yardım alabilmektedirler. Psikolojik danışman, gerekli yardım etme becerileri konusunda uzmanlaşmış kişidir (Acar, 2005). Branş öğretmenleri arasında yer alan psikolojik danışmanlar, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servisleri ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde öğrencilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren, üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik ile eğitimde psikolojik hizmetler alanında lisans eğitimi almış personel olarak tanımlanmıştır (MEB, 2001). Okullarda çalışan psikolojik danışmanlar, yalnızca sorunlu öğrencilere yönelik çalışmalar yapmamakta, tüm öğrencileri kapsayan eğitsel, önleyici, gelişimsel ve mesleki rehberlik çalışmaları yapmaktadırlar. Psikolojik danışmanlar, aldıkları eğitim ve sahip oldukları özellikler bakımından diğer öğretmenlerden ayrılmaktadır.

Günümüz eğitim anlayışında öğretmen, sadece ders veren, sınav yapan, kaynak arayan, bir eğitmenden ziyade öğrencilerin öğrenme yaşantılarındaki zorluklar karşısında çözüm arayan, disiplinler arası ilişkiler kuran, insan ilişkilerini geliştiren, meslek seçimi ve boş zaman uğraşları üzerinde danışmanlık yapan öğretme konusunda uzman kişi olarak tanımlanmaktadır (Özdayı, 1990). Öğretmenler, eğitim sisteminin en temel ögesidir. Bir ülkenin gelişmesinde, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, bireylerin sosyalleşmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında öğretmenlerden başrolü oynaması beklenir (Özden, 1999). Okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar olan eğitim hayatı boyunca birey yeni bilgi ve deneyimler kazanırken kendi yetenek, ilgi, değerlerini ve potansiyellerini tanımakta, geleceğe yönelik planlar yapmakta, zaman zamanda karşılaştığı güçlükler karşısında danışmanlığa ve rehberliğe ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada psikolojik danışmanlar bireylere yardım ederek yol gösterecek çalışmalarda bulunabilirler.

Psikolojik danışmanların görevlerini sürdürürken, çok fazla sorunla karşılaştıkları ve bu sorunların iş ve meslek doyumları ile tükenmişlik düzeylerini etkilediği yönünde birçok çalışma (Doğan,1996; Gökçakan ve Özer,1999; Koç, 2001; Sevim ve Özer, 1999;) bulunmaktadır (Akt. Aysan ve Bozkurt, 2004). Bu sorunların yanı sıra psikolojik danışmanlar zaman zaman işyerinde iletişim ve etkileşim içinde oldukları kişiler tarafından psikolojik tacize de maruz kalabilmektedirler. Psikolojik taciz, “kişiye yönelik, kişinin yaşı, ırkı, cinsiyeti, dini, uyruğu, sakatlığı veya hamileliği gibi herhangi bir nedene dayalı belirgin bir ayrımcılık olmaktan çok taciz, rahatsız etme ve kötü davranış yoluyla herhangi bir kişiye yönelen saldırganlıktır. Psikolojik taciz, korkutucu, aşağılayıcı veya düşmanca aynı kişiye yönelik uzun bir süreç içindeki davranış olarak tanımlanabilir (Hubert&Veldhoven, 2001). Psikolojik taciz, sözel ve sözel olmayan iletişimde sosyal bir etkileşimdir. Psikolojik taciz, doğrudan kişiye ve onun benlik saygısına yönelik olumsuz ve saldırgan davranışlarla karakterizedir ve bu davranışlar düzenli olarak haftalık, en az altı aylık süreç içinde devam eder (Agervold, 2007). Psikolojik taciz, kişinin saygısız ve zararlı bir davranışın hedefi olmasıyla başlayan bir süreçtir. Önceleri bir kişinin veya birden fazla kişinin bir kişiye veya birkaç kişiye düşmanlığı biçiminde gelişen örgütsel psikolojik şiddet sonucunda mağdur, önce kendisine ve daha sonra çevresine karşı yabancılaşmaya başlar. Süreç, işe kayıtsızlık, bıkkınlık, yılgınlık, performans düşüklüğüyle başlar ve istifayla sonuçlanır. Örgüt içinde iş doyumunu ve örgüte bağlılıkta azalma yaşanırken, işgücü devir oranında gözle görülür artış yaşanır (Tınaz, 2008). Leymann (1996) çalışmalarında psikolojik tacizin bir işyeri terörü olduğunu vurgulamış ve bu terimi bir ya da birkaç kişinin bir tek kişiye sistemli olarak yönelttikleri etik dışı iletişim ile düşmanca davranışları tanımlamada kullanmıştır.

Einarsen (1999) farklı alanlarda çalışanlar üzerinde yaptığı bir araştırmada, sistematik psikolojik tacize maruz kalan çalışanların ağır sağlık sorunları, psikosomatik şikayetler ve posttravmatik anksiyete bozukluklarından yakındıklarını belirlemiştir

(Akt.Dreu, 2004). İşyerinde psikolojik taciz ile iş doyumunu arasında ilişki olduğunu öne süren araştırmalar bulunmaktadır. Cooper (2001), Einarsen (1994), Salin (2003) ve Vartia (1996) yaptıkları araştırmalarda iş doyumunun azalması ve örgüt ikliminin olumsuz özellikler taşımasında, örgütlerde psikolojik taciz oluşumunun neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca aşırı iş yükü, olumsuz örgüt iklimi, iş doyumsuzluğu ve işyerinde psikolojik taciz arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu belirlemişlerdir (Akt. Yılmaz, Özler ve Mercan, 2008).

Psikolojik danışmanların verimlilikleri ve performansları üzerinde etkisi olan bir diğer kavram da yaşam doyumudur. Yaşam doyumunu bireyin belirlediği hedeflere ulaşma derecesidir (Aysan ve Bozkurt, 2004). Yaşam doyumunu; mutluluk, moral gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eder (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman., 2005). Öznel iyilik durumu sağlığın önemli belirleyicilerindendir. Duygusal ve bilişsel yönleri olan öznel iyi oluş durumunun bilişsel bölümünü yaşam doyumunu oluşturmaktadır (Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu, 2001). Yaşam doyumunu, belirgin yaşam alanlarında (sağlık, işle ilgili doyum vb.durumlar) bireyin öznel iyi oluşuyla ilgili bilişsel durumu olarak düşünülür. Yaşam doyumunu, bireyin yaşamı hakkındaki değerlendirici inançlara dayanır (Zhang & He, 2010).

Yaşam doyumunu ve iş doyumunu birbirinin içerisine giren, birbirini tamamlayan, birbirini anlamlandıran iki kavram olarak düşünülmektedir. İnsan yaşamının önemli bir bölümünü işte geçirmekte; burada karşılaşılan güzel ve kötü durumlar aileyle, arkadaşlarla paylaşılabilir. Benzer bir biçimde aile ve arkadaşlarla yaşanan hoş ve hoş olmayan durumlar da işyerine taşınabilmektedir (Dikmen, 1995).

Yaşam doyumunu, kavramı beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanması ve genel olarak bireyin bütün yaşamını ve bu yaşamın tüm boyutlarını içermektedir. Çalışanların iş yaşamı kalitesinin yükselmesiyle yaşam doyumlarının da buna paralel arttığı; aile içi çatışmaların azaldığı, çalışanların hem ailelerine hem de çalıştıkları örgütlerde sorumluluklarını yerine getirmede daha dikkatli oldukları belirlenmiştir (Scandura& Lankau, 1997).

Bireylerin yetiştirilmesinde sorumluluk taşıyan psikolojik danışmanların gerek öğrencilerle gerek okul personeli, idareci, veli ve diğer öğretmenlerle ilişkilerinden kaynaklanan çatışmalar, stresli durumlar, psikolojik tacize maruz kalmaları ve yaşam zorlukları onların üretkenliklerinde, çalışma istek ve azimlerinde, başarılarında, insanlarla olan etkileşimlerinde ve yaşam doyumları üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. Bu nedenle bu araştırma branş öğretmenleri arasında yer alan psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz ve yaşam doyumlarını incelemesi açısından önemlidir. Bu araştırma ile psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz ve yaşam doyumunu düzeylerinin araştırmada yer alan bağımsız değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada psikolojik danışmanların görev yaptıkları okul türü, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre işyerinde psikolojik taciz ve yaşam doyumu düzeyleri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? sorusuna yanıt aranmıştır ve araştırmanın bu problemine bağlı olarak aşağıdaki problem ifadelerine yer verilmiştir.

1. Psikolojik danışmanların, işyerinde psikolojik taciz düzeyleri çalışılan okul türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2. Psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

3. Psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz düzeyleri, yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

4. Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeyleri çalışılan okul türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

5. Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

6. Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeyleri, yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2.YÖNTEM

Araştırmada betimleyici model kullanılmıştır. Betimleyici model, belirli bir ana kütlenin ilgi duyulan bazı özelliklerini ortaya koymayı amaçlar (Seyidoğlu, 1993).

2.1. Çalışma Grubu: Araştırma evreni 2010- 2011 Eğitim ve Öğretim yılında Antalya il merkezindeki ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan psikolojik danışmanlar olarak belirlenmiştir. Bu evrendeki psikolojik danışmanlar Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Şubesinden alınan okul listelerinden rastlantısal (random) olarak seçilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunda yer alan ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışman sayısı 54 (%59.3), ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışman sayısı 37 (%40.7) iken erkek psikolojik danışmanların sayısı 33 (%36.3), kadın psikolojik danışmanların sayısı 58 (%63.7) olarak belirlenmiştir. 12 katılımcı (%13.2) 20-30 yaş arasında, 57 katılımcı (%62.6) 31-40 yaş arasında ve 22 katılımcı (%24.2) 41 ve üzeri yaş arasındadır.

2.2. Veri Toplama Araçları: Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerinin belirlenmesi için araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, işyerinde psikolojik tacizi ölçmek için olumsuz davranışlar ölçeği ve yaşam doyumu ölçeği kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu, araştırmanın amacını açıklayan kısa bilgi ile katılımcıların çalıştıkları okul türünü, cinsiyetlerini, yaşlarını belirleyen sorulardan oluşturulmuştur.

Olumsuz davranışlar ölçeği, katılımcıların işyerinde psikolojik tacize maruz kalmadıklarını belirlemek için ilk olarak Einarsen ve Raknes (1997) tarafından likert test tipinde 18 madde olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanan formu Cemaloğlu (2007) tarafından 21 madde olarak düzenlenmiştir. Ölçek, “Hiç”(1) ile “Her gün” (5) arasında değişen likert test tipinde 5 maddeden oluşan kendini değerlendirme ölçeğidir. Cemaloğlu, ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması sırasında iç tutarlılık analiz değerini 0.83 olarak ölçmüştür (Cemaloğlu, 2007). Bu çalışmada olumsuz davranışlar ölçeğinin iç tutarlılık analiz değeri 0.87 olarak ölçülmüştür. Araştırmada kullanılan olumsuz davranışlar ölçeğinin dört alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar: Kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkilemek, sosyal ilişkilere saldırı, itibara saldırı ve kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna saldırı alt boyutlarıdır. Ölçeğin değerlendirilmesi dört alt boyuta göre yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan diğer ölçek, Diener, Emmons, Larsen veGriffin (1985) tarafından geliştirilen yaşam doyumu ölçeğidir. Ölçek, Köker ve Yetim (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek “hiç uygun değil” (1) ile “tamamıyla uygun” (7) arasında değişen Likert test tipinde 5 maddeden oluşan kendini değerlendirme ölçeğidir. Köker (1991), ölçeğin üç hafta arayla uygulanan test tekrar test iç tutarlılık değerinin 0.85 olduğunu belirlemiştir. Yetim (1991) ise düzeltilmiş split-half değerini 0.75 ve Kuder Richardson-20 değerini ise 0.78 olarak belirlemiştir (Akt.Çeçen, 2007). Bu çalışmada yaşam doyumu ölçeğinin iç tutarlılık değeri 0.86 olarak ölçülmüştür. Ölçeğin alt boyutu bulunmamaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi: Araştırma verileri araştırmacı tarafından katılımcılarla yüz yüze ölçek uygulanarak toplanmıştır. Araştırmacı tarafından sosyal bilimler için geliştirilen SPSS 10.0 istatistik paket programına verilerin girilmesi ile analiz yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde değişkenlere bağlı olarak parametrik test olan t testi ve Varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi sırasında elde edilen verilerin dağılımlarının homojen olup olmadığını belirlemek için Levene istatistik analizi yapılmış olup, homojen dağılım göstermeyen grupların analizi için nonparametrik test olan Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma problemi doğrultusunda araştırmadan elde edilen sonuçlara aşağıda tablolar eşliğinde yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda psikolojik danışmanların çalıştıkları okul türüne göre işyerinde psikolojik taciz alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1*İşyerinde Psikolojik Tacizin Okul Türü Değişkenine Göre T- Testi Sonuçları*

İşyerinde Psikolojik Taciz Alt Boyutları	Okul Türü	n	\bar{X}	Ss	t	p
Kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkilemek	İlköğretim	54	5.57	1.47	0.86	0.39
	Ortaöğretim	37	5.89	1.88		
Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı	İlköğretim	54	11.62	3.37	2.26	0.02
	Ortaöğretim	37	13.48	4.14		
İtibara saldırı	İlköğretim	54	9.94	1.58	1.58	0.01
	Ortaöğretim	37	10.54	1.87		
Sosyal ilişkilere saldırı	İlköğretim	54	2.38	0.52	0.87	0.38
	Ortaöğretim	37	2.54	0.96		
Toplam		91	61.96	15.79		

Tablo 1'den anlaşılacağı gibi; psikolojik danışmanların okul türü değişkenine göre işyerinde psikolojik tacizin alt boyutlarından kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı alt boyutunun [t(91)= 2.26, p<.05] ve itibara saldırı alt boyutunun [t(91)= 1.58, p<.05] analizi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle; ortaöğretim okullarında görev yapan psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz alt boyutlarından kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı alt boyutu ile itibara saldırı alt boyutu puan ortalamalarının, ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Aşağıdaki tabloda psikolojik danışmanların cinsiyet değişkenine göre işyerinde psikolojik taciz analiz sonuçları sunulmuştur.

Tablo 2
İşyerinde Psikolojik Tacizin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları

İşyerinde Psikolojik Taciz Alt Boyutları	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkilemek	Erkek	33	5.66	1.63	0.16	0.87
	Kadın	58	5.72	1.67		
Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı	Erkek	33	12.21	3.50	0.33	0.73
	Kadın	58	12.48	3.97		
İtibara saldırı	Erkek	33	10.24	1.83	0.22	0.82
	Kadın	58	10.15	1.67		
Sosyal ilişkilere saldırı	Erkek	33	2.30	0.52	1.63	0.10
	Kadın	58	2.53	0.82		
Toplam			91	61.19	15.61	

Tablo 2'den anlaşılacağı üzere, psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre analizi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle; kadın psikolojik danışmanların ve erkek psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik tacize maruz kalma bakımından aralarında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda psikolojik danışmanların yaş değişkenine göre işyerinde psikolojik tacizin kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkilemek ve kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı alt boyutlarına ilişkin varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3
İşyerinde Psikolojik Tacizin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

İşyerinde Psikolojik Taciz Alt Boyutları	Yaş	n	\bar{X}	Ss	F	p
Kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkilemek	20-30	12	6.08	1.62	1.07	0.34
	31-40	57	5.50	1.39		
	41 ve üzeri	22	6.00	2.20		
Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı	20-30	12	12.66	3.86	0.23	0.79
	31-40	57	12.50	3.68		
	41 ve üzeri	22	11.90	4.16		
Toplam			91	37.06	16.91	

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLAININ PSİKOLOJİK TACİZ VE YAŞAM DOYUMU...

Tablo 3’de görüleceği üzere, psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz alt boyutlarından kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkilemek alt boyutunun [F(2-88)=1.07, p>.05] ve kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı alt boyutunun [F(2-88)=0.23, p>.05] yaş değişkenine göre analizi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle; psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik tacize maruz kalma bakımından yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermedikleri belirlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda psikolojik danışmanların yaş değişkenine göre işyerinde psikolojik tacizin itibara saldırı ve sosyal ilişkilere saldırı alt boyutlarına yönelik Kruskal Wallis H testi analiz sonuçları sunulmuştur.

Tablo 4
İşyerinde Psikolojik Tacizin Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

İşyerinde Psikolojik Taciz Alt Boyutları	Yaş	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
İtibara saldırı	20-30	12	44.71	2	0.80	0.66
	31-40	57	44.74			
	41 ve üzeri	22	49.98			
Sosyal ilişkilere saldırı	20-30	12	50,75	2	0.62	0.73
	31-40	57	45.32			
	41 ve üzeri	22	45.18			
Toplam		91	37.06			

Psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz alt boyutlarından itibara saldırı alt boyutunun [$\chi^2(2)=0.80$, p>.05] ve sosyal ilişkilere saldırı alt boyutunun [$\chi^2(2)=0.62$, p>.05] yaş değişkenine göre analizi sonucunda, anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Aşağıda tablo 5’de psikolojik danışmanların çalıştıkları okul türü ve cinsiyet değişkenlerine göre yaşam doyumu düzeylerine ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5
Yaşam Doyumunun Psikolojik Danışmanların Çalıştıkları Okul Türü ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre t testi Sonuçları

		n	\bar{X}	Ss	t	p
Okul Türü	İlköğretim	54	24.00	5.96	0.38	0.69
	Ortaöğretim	37	24.43	4.62		
Cinsiyet	Erkek	33	22.96	5.34	1.61	0.11
	Kadın	58	24.86	5.41		
Toplam		91	96.25	21.33		

Tablodan anlaşılacağı üzere; psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeylerinin çalıştıkları okul türü değişkenine göre [$t(91)= 0.38, p>.05$] ve cinsiyet değişkenine göre [$t(91)= 1.61, p>.05$] analizi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Aşağıda psikolojik danışmanların yaşam doyumunun yaş değişkenine göre analiz sonuçları sunulmuştur.

Tablo 6
Yaşam Doyumunun Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Yaş	n	\bar{X}	Ss	F	p
20-30	12	23.08	1.50		
31-40	57	24.21	0.75	0.33	0.71
41 ve üzeri	22	24.68	1.07		
Toplam	91	71.97	3.32		

Tablodan anlaşılacağı üzere; psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeylerinin yaş değişkenine göre analizi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık göstermediği [$F(2-88)=0.33, p>.05$] belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın amacı doğrultusunda incelenen problemler, analiz edilmiş ve elde edilen bulgular aşağıda tartışılmıştır.

1. Psikolojik danışmanların, işyerinde psikolojik taciz düzeyleri çalışılan okul türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? Ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz alt boyut puan ortalamaları ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanlardan daha yüksek bulunmuştur. Başka bir ifadeyle; ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların, ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanlara göre işyerinde psikolojik tacizin kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı ve itibara saldırı alt boyutlarından anlamlı düzeyde daha fazla işyerinde psikolojik tacize maruz kaldıkları ifade edilebilir. Yapılan bazı araştırmalar bu sonucu desteklemektedir.

Bulut (2007) ortaöğretim öğretmenlerinde psikolojik tacize maruz kalma oranını %50 olarak bulmuştur ve psikolojik taciz davranışlarının öğretmenlerin yaşam kalitesine yönelik olduğunu belirlemiştir.

Ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların psikolojik tacize maruz kalma düzeylerinin ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanlara göre daha yüksek olmasında, kurumların örgütsel yapı farklılıkları, iş yoğunluğu ve sık sık değişen üniversite sınav sisteminin yarattığı karmaşa ve belirsizlik, üniversite sınav sisteminden kaynaklanan öğrenci ve okul başarısının artırılmasına yönelik okul idaresi, öğretmen, veli ve öğrencilerin psikolojik danışmanlardan beklenti ve isteklerinin üst

düzye de olması neticesinde bu durumların yarattığı çatışma ve stres, ortaöğretim kurumlarındaki psikolojik danışmanların okul ortamında psikolojik tacize maruz kalmalarına yol açabilir.

2. Psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? Yapılan araştırmada kadın psikolojik danışmanlarla, erkek psikolojik danışmanlar arasında iş yerinde psikolojik tacizin alt boyutları bakımından psikolojik tacize maruz kalmada anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu ile paralel olarak Güngör (2008) İtalya ve Finlandiya’da yapılan bazı araştırmalarda kadın çalışanlarla erkek çalışanlar arasında işyerinde psikolojik tacize maruz kalma açısından anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığını öne sürerken, başka bir araştırmada da Çivilidağ ve Sargın (2011) farklı okul türlerinde psikolojik tacizi inceledikleri araştırmada; kadın ve erkek öğretmenler arasında işyerinde psikolojik tacize maruz kalma bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığını belirlemiştir. Elde edilen bu bulgulardan farklı olarak Gökçe (2006) özel ve resmi ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerde psikolojik tacizi farklı değişkenlere göre incelediği araştırmada; kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre sosyal ilişkilere ve mesleki konulara yönelik psikolojik tacize anlamlı düzeyde daha fazla maruz kaldıklarını belirlerken, Aydın (2009) ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin psikolojik taciz düzeylerini incelediği araştırmada, erkek öğretmenlerin psikolojik tacizin sosyal ilişkilere saldırı ve itibara saldırı alt boyutlarından kadın öğretmenlere göre anlamlı düzeyde daha fazla psikolojik tacize maruz kaldıklarını belirlemiştir.

Kılıç (2009) ilköğretim öğretmenleri üzerinde psikolojik tacizi incelediği araştırmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre anlamlı düzeyde daha fazla işyerinde psikolojik tacize maruz kaldıklarını belirlemiştir. Yapılan araştırmalarda; psikolojik tacizin cinsiyet değişkenine göre incelenmesinde farklı sonuçlar elde edilmiş olmasında; günümüzde kadınların çalışma yaşamında bazı alanlarda sayıca erkekler kadar istihdam edilmeleri etkili olabilir. Bu araştırmada kadın psikolojik danışmanlarla erkek psikolojik danışmanlar arasında işyerinde psikolojik tacize maruz kalma bakımından aralarında anlamlı düzeyde farklılık olmamasında, kadın ve erkek psikolojik danışmanların okullarda rehberlik servislerinde benzer koşullarda ve aynı yönetmeliğe bağlı olarak çalışmalarının etkisi bulunabilir.

3. Psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz düzeyleri, yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? Psikolojik danışmanların işyerinde psikolojik taciz alt boyut puan ortalamalarının yaş değişkenine göre analizi sonucunda anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgudan farklı olarak Bulut (2007) ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenlerden yaşları 20-25 arasında olanların işyerinde psikolojik tacizin kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkilemek alt boyutunun diğer yaşlardaki psikolojik danışmanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bu bulgulardan farklı olarak Ertürk (2005) ilköğretim okulların-

da çalışan 53 yaş ve üstündeki öğretmenlerin diğer yaşlardaki öğretmenlere göre psikolojik tacizin alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Arpacıoğlu (2003)'na göre 25 yaşın altındaki çalışanların ve 55 yaşın üstündeki çalışanların diğer yaş gruplarına göre daha fazla işyerinde psikolojik tacize maruz kalma riskleri bulunmaktadır. Bu çalışmada psikolojik danışmanların yaş değişkeni ile işyerinde psikolojik taciz arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaması; yaş değişkeninin psikolojik danışmanlar arasında işyerinde psikolojik taciz olgusu için belirgin bir faktör oluşturmamış olmasıyla açıklanabilir.

4. Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeyleri çalışılan okul türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? Çalışmada psikolojik danışmanların yaşam doyumlarının okul türüne göre analizi sonucunda; ilköğretim ve ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bu bulgu, Aysan ve Bozkurt (2004)'un ilköğretim ve ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların yaşam doyumlarını farklı değişkenlere göre inceledikleri çalışmada; psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeyleri ile okul türü değişkeninin anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulgusuyla da paralellik göstermektedir. Okul türü değişkenine göre psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılık göstermemesi; hem ilköğretim okullarında hem de ortaöğretim okullarında psikolojik danışmanların benzer hiyerarşik yapı içinde olmaları ve benzer işleri yapıyor olmalarıyla açıklanabilir.

5. Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? Psikolojik danışmanların yaşam doyum düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre analizi sonucunda; kadın psikolojik danışmanlarla erkek psikolojik danışmanlar arasında yaşam doyumu bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bu bulgudan farklı olarak; Dikmen (1995) kamu çalışanları üzerinde yaptığı çalışmada; kadın çalışanların erkek çalışanlara göre yaşam doyum düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ve Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu (2001) hekimlerin yaşam doyum düzeylerini inceledikleri çalışmada, kadın hekimlerin yaşam doyum düzeylerinin erkek hekimlerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu, Daig, vd. (2009) Almanya'da genel nüfus üzerinde yaşam doyumunu inceledikleri çalışmada; kadınların yaşam doyum alanlarından aile yaşamından erkeklere göre anlamlı düzeyde daha fazla doyum aldıkları, buna karşın erkeklerin yaşam doyumunun boş aktiviteler alanından kadınlara göre anlamlı düzeyde daha fazla doyum aldıklarını belirlemişlerdir. Çalışmada kadın psikolojik danışmanların yaşam doyum düzeyleri ile erkek psikolojik danışmanların yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamasında; psikolojik danışmanlık mesleğinin icrasında cinsiyetin belirgin bir farklılık yaratmaması ve yapılan işler ile mesleğin statüsü bakımından kadın ve erkek olmanın yaşam doyum bakımından anlamlı bir farklılık yaratmadığı biçiminde ifade edilebilir.

6. Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeyleri, yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeylerinin yaş değişkenine göre incelenmesi sonucunda anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bu bulgu, Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005)'in Teknik öğretmenlerde yaşam doyumunu, farklı değişkenlere göre inceledikleri araştırmada yaşam doyumunun yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulgusuyla ve Aysan ve Bozkurt (2004)'un psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeylerini yaş değişkenine göre inceledikleri araştırmada anlamlı düzeyde farklılık bulunmadığı bulgusuyla paralellik göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar bu araştırmanın sınırlılıklarına ve örneklem büyüklüğüne göre açıklanmıştır. Buna göre; ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanlara göre işyerinde psikolojik tacizin kişinin yaşam kalitesi ve mesleki duruma saldırı ve itibara saldırı alt boyutları bakımından anlamlı düzeyde daha fazla işyerinde psikolojik tacize maruz kaldıkları belirlenmiştir. İşyerinde psikolojik tacizin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi sonucunda kadın ve erkek psikolojik danışmanlar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmadığı sonucu elde edilmiştir. İşyerinde psikolojik tacizin yaş değişkenine göre incelenmesi sonucunda ise yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.

Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeylerinin okul türü, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre incelenmesi sonucunda ise anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

1- İşyerinde psikolojik taciz örgütsel yapılarda çalışanların verimliliği ve çalışma isteğini ve örgütsel yapıyı olumsuz etkileyen bir durumdur. Bu nedenle psikolojik tacizin eğitim kurumlarında ortaya çıkmasının önüne geçilmesi ve okullarda olumlu örgüt yapısının oluşması için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uzman kişilerden yardım alınarak psikolojik danışmanlar, okul idarecileri, öğretmen ve velilere yönelik bilgilendirici çalışmalar yapılması,

2- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından psikolojik danışmanların görev ve sorumluluklarının açık olarak belirlenmesi, psikolojik danışmanların okullarda ilişki ve etkileşim içinde oldukları kişilerle çatışma ve psikolojik taciz yaşamalarını önleyebilir. Bu nedenle psikolojik danışmanların görev tanımlarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açık ve ayrıntılı olarak belirlenmesi,

3- Psikolojik danışmanların yaşam doyumu düzeylerini arttırmak için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından psikolojik danışmanların sosyo-ekonomik düzeylerinin iyileş-

tirilmesi ve eğitim bilimleri alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmeleri için uygun zaman ve yerlerde hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi,

4- Gelecekte araştırmacılar tarafından psikolojik taciz ve yaşam doyumu üzerindeki yapılacak çalışmalarda dersanelerde, özel okullarda ve anaokullarında çalışan psikolojik danışmanları da içeren daha kapsamlı çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Acar, N.,V. (2005). *Grupla psikolojik danışma ilke ve teknikleri*, (5.Baskı).İstanbul: Nobel Yayın.

Agervold, M. (2007). Bullying at work: a discussion definitions and prevalence, based on an empirical study, *Scandinavian Journal of Psychology*, 48, 161-172.

Arpacıoğlu, G. (2003). İşyerindeki stresin gizli kaynağı: zorbalık ve duygusal taciz, 26.11.2011 Tarihinde <http://www.hrdergi.com/tr/dergi/kasim-2003/138.aspx>, adresinden alınmıştır.

Avşaroğlu, S., Deniz, M. E. ve Kahraman, A. (2005). “Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115-129.

Aydın, Ö., B. (2009). *Ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticisi ve öğretmenlerin mobbing (psikolojik şiddet)’e maruz kalma düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Aysan, F.,Bozkurt, N. (2004). Okul psikolojik danışmanlarının yaşam doyumu, stresle başa çıkma stratejileri ile olumsuz otomatik düşünceleri: İzmir ili örnekleme, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

Urasoğlu B., H. (2007). *Ortaöğretim öğretmenlerinde psikolojik şiddet (Mobbing) düzeyi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Cemaloğlu, N. (2007). “The relationship between organizational health and bullying that teachersexperience in primary schools in Turkey”, *Educationally Research Quarterly*,2-31:3-28.

Çeçen, A. R. (2007). “Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve yaşam doyumu düzeylerine göre sosyal ve Duygusal yalnızlık düzeylerinin incelenmesi”, *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 3: 180-190.

Çivilidağ, A., Sargın N. (2011). “Farklı ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerde psikolojik taciz (Mobbing): Antalyaiili örneği”,*Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*,3, 11-22.

Daig, I., Herschbach, P., Lehmann, A., Knoll, N., & Decker, O. (2009). Gender age differences in domain- specific life satisfaction and the impact of depressive and

anxiety symptoms: a general population survey from Germany, *Qual Life Res* 18: 669-678.

Dikmen, A. A. (1995). İş yaşamı ve yaşam doyumu ilişkisi, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3, (50): 115-140.

Dreu De, C., Dierendonck K.W., Dijkstra D. V. & Maria T.M. (2004). Conflict at work and Individual well-being, *International Journal of Conflict Management*, 15, (1): 6-26.

Ertürk, A. (2005). *Öğretmen ve okul yöneticilerinin okul ortamında maruz kaldıkları yıldırma eylemleri* (Ankara ili ilköğretim okulları örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gökçe, A.T. (2006). *İşyerinde yıldırma: özel ve resmi ilköğretim okulu öğretmen ve yöneticileri üzerinde yapılan bir araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Güngör, M. (2008). *Çalışma hayatında psikolojik taciz*, (1.Baskı), İstanbul: Derin Yayınları.

Hubert, B.A.& Veldhoven, M. V. (2001). Risk sectors for undesirable behaviour and mobbing, *European Journal Of Work And Organizational Psychology*, 10 (4): 415-424.

Kılıç, E.D. (2009). Psychological violence in learning organizations: A Case Study in Şanlıurfa, Turkey, *Social Behavior and Personality*, 37 (7), 869-880.

Kuzgun, Y. (1997). *Rehberlik ve psikolojik danışma*, (5.Baskı), Ankara: ÖSYM Yayınları.

Leymann, H. (1996). The mobbing encyclopaedia bullying; whistle blowing, the definition of mobbing at workplaces, 26.11.2011 tarihinde <http://www.leymann.se/English/frame.html>, adresinden alınmıştır.

MEB(2001) 2524 Sayılı özel eğitim ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği, *Resmi Gazete*: 24376

Özdayı, N. (1990). *Resmi ve özel liselerde çalışan öğretmenlerini iş tatmini ve iş streslerinin Karşılaştırmalı analizi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, İstanbul.

Özden, Y. (1999). *Eğitimde dönüşüm eğitimde yeni değerler*, (1.Baskı), Ankara: Pegem A Yayınları.

Seyidoğlu, H. (1993). Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı, (5.Baskı). Kurtiş Matbaası, İstanbul.

Scandura, A., T. & Lankau, M. J. (1997). Relationships of gender, family responsibility and flexible work hours to organizational commitment and job satisfaction". *Journal of Organizational Behavior*, (18): 377-391.

Tınaz, P. (2008). İşyerinde psikolojik taciz (Mobbing), (2.Baskı), İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Ünal, S., Karlıdağ, R. ve Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde tükenmişlik ve iş doyumu düzeylerinin yaşamdoymu düzeyleri ile ilişkisi, 13.08.2011 tarihinde <http://www.klinikpsikiyatri.org/files/journals/1/98.pdf>,(4),113-118 adresinden alınmıştır.

Yılmaz, A., Özler, D.E. ve Mercan, N. (2008). Mobbing ve örgüt iklimi ile ilişkisine yönelik ampirik bir araştırma, 03.06.2009 tarihinde www.esosder.org, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Güz- (7)*: 334-357 adresinden alınmıştır.

Zhang, D.,He, H. (2010). Personality traits and life satisfaction: chinese case study, *Social Behavior and Personality*, 38 (8), 1119-1122.